

REPARERA FÖR MER HÅLLBAR KONSUMTION

1. Inledning

”Den som har flest prylar när han dör vinner.”

Miljöpartiet vill göra det billigare och enklare att använda reparationstjänster. Skälet är att övergången från ett samhälle med hög förbrukning av råvaror och energi till ett som är mer ekonomiskt och ekologiskt hållbart kräver att resurser används mer effektivt. Att göra reparationstjänster mer lätt tillgängliga är en del av det arbetet.

Miljöpartiet föreslår fyra konkreta förändringar:

- Sänk momsen för skomakare, skräddare och cykelreparatörer från 25 till 12 procent.
- Driv krav i EU på att få sänka momsen på fler reparationstjänster.
- Inför ROT-avdrag för reparation och service av maskiner och inventarier.
- Underlätta för arbetsgivare att erbjuda anställda cykel inklusive service.

Den svenska konsumtionens globala miljöpåverkan är en fråga som under senare år uppmärksammas allt mer av forskare, statliga myndigheter och olika debattörer. Det handlar alltså om att räkna både hur vi påverkar miljön här hemma och hur vi genom vår konsumtion påverkar miljön i andra länder.

När man mäter de svenska utsläppen av klimatgaser så räknas normalt bara utsläppen som sker i Sverige. De utsläpp som sker i andra länder till följd av vår konsumtion här i Sverige ingår inte i beräkningarna. Den svenska konsumtionen uppskattas år 2008 ha orsakat utsläpp som är ungefär 35 procent högre än då bara utsläppen i Sverige räknas. Dessutom har utsläppen från verksamhet i Sverige minskat medan utsläppen från den svenska konsumtionen ökat under samma tid.¹

För att skapa en mer hållbar konsumtion arbetar Miljöpartiet inom en rad olika områden. Det handlar bland annat om ökade krav på offentlig upphandling, miljöskatter som styr produktionen i mer hållbar riktning och införandet av tydliga miljökrav i internationell handel.

Vårt mål är att bereda vägen för en bra utveckling. Ska vi lyckas med omställningen till ett hållbart samhälle måste det vara billigt och enkelt för människor att göra de hållbara valen. I det här PM:et vill vi lyfta fram ett sådant område, betydelsen av att minska resursanvändningen genom att låta laga och reparera istället för att slänga och köpa nytt. För detta krävs billigare och bättre tillgång till reparationstjänster.

¹ Naturvårdsverket (2012) Konsumtionsbaserade miljöindikatorer. rapport 6583.

2. Reparationer

Vi lever i ett konsumtionssamhälle som i hög utsträckning bygger på tillverkning och försäljning av varor som ganska snabbt konsumeras och ersätts med nya varor.

På 60- och 70-talet förfasades man över slit-och-släng-samhället där man slängde saker när de gick sönder istället för att laga dem. Varor började produceras för att slängas efter att de använts och såväl pris som kvalitet sänktes.

Under 2000-talet har vi tagit ett steg till, in i köp-och släng-samhället där varor köps och kastas när man ledsnar på dem. Sänkta transportkostnader, ökade inhemska lönekostnader och tilltagande lågpriskonkurrens har gett oss ett aldrig sinande flöde av billiga varor i låg kvalitet som fyller våra liv och vårt samhälle. Det leder till en accelererande användning av råvaror och energi. I andra änden fylls soptippar av slängda varor som ofta fortfarande är fullt fungerande.

Hållbara produkter som tål att underhållas och lagas behöver bli lättare att välja för fler. Miljöpartiet vill åstadkomma en mer hållbar konsumtion genom att göra reparationer billigare och enklare.

- Är det billigare att slipa om golvet väljer fler golv i massiva och naturliga material.
- Är det billigare att laga barnkläder väljer fler att köpa kvalitetsjackor där det är värt att byta knappar och blixlås när de går sönder.
- Är det billigare att reparera kommer fler sy om och återtillverka nya kläder av gamla avlagda.
- Är det billigare att laga cykeln köper fler stadiga kvalitetscyklar som kan köras både sommar och vinter.
- Är det billigare att laga kylskåpet väljer fler det lite dyrare skåpet som drar mindre energi eftersom man har längre tid på sig att tjäna in den ökade effektiviteten.
- Är det billigare att byta klädsel på soffan får soffköpet mer karaktär av en investering än ett impulsköp.

På samma sätt som RUT-avdraget gjort det enklare för fler att köpa hushållsnära tjänster kan politiska reformer för att lyfta fram reparationstjänster göra att fler väljer att laga istället för att köpa nytt.

Det kan vara lätt att bortse från alternativet att lämna in för reparation om man inte har den vanan. Många är de som låter den punkterade cykeln stå kvar i cykelstället med tanken att ”det där kan man ju laga själv”. Men det behövs inte många dagar förrän man betalat mer för buss eller bil till jobbet än vad lagningen hade kostat. Många föräldrar lägger trasiga barnjackor och jeans i en låda för att hitta dem igen när barnen vuxit ur dem.

Att skapa en ny kultur runt reparationstjänster är på många sätt lika viktigt som att skapa en ny ekonomi runt dem.

2.1 Reparationer och miljö

Det finns många exempel på att kort livslängd på produkter skapar negativa miljöeffekter. Kläder är ett av de tydligaste. 2007 importerade Sverige 114 000 ton bomull i olika former. Även om tillverkning av skor och kläder oftast sker utomlands så kan den ofta medför betydande miljöpåverkan, både lokalt och regionalt.

Bomull används i 40 procent av textiltillverkningen i världen. Det är en verksamhet med stor påverkan på den lokala miljön. Inte minst förbrukas mycket vatten och stora vattenområden påverkas också av utsläpp från tillverkningen. Tillverkning av en t-tröja i bomull förbrukar motsvarande 4100 liter vatten. I många regioner där vatten är en bristvara kan den höga vattenförbrukningen medföra stora regionala problem.²

Det finns många rapporter om hur färgen på vattnet i vattendragen nedströms fabriken visar vilka färger man använt i fabriken den dagen.

Vid produktion av kläder går det åt mellan 1,5 – 6,9 kg kemikalier per kilo plagg. Mest kemikalier används i tillverkningsledet.

Kemikalieåtgång per kilo plagg

Plagg	Mängd kemikalier, kg/kg plagg		
	I genomsnitt	I bästa fall	I sämsta fall
T-tröja	3,0	2,0	4,2
Jeans	2,4	1,5	3,6
Arbetsbyxor	1,9	1,6	2,5
Viskoströja	5,5	3,6	6,9
Fleecetröja	2,8	2,4	3,2

Källa: Naturvårdsverket 2010

För att tillverka ett ton läder krävs det ungefär 2 ton kemikalier och 60 000 – 200 000 liter vatten och fyra ton råhudar.³ Svenska företag importerar varje år mer än 50 000 ton skor, varav drygt 9000 ton läderskor.

Om fler reparerar sina saker minskar naturligtvis miljöbelastningen från nyproduktion. Om kläderna och skor genom att repareras kan användas dubbelt så länge så minskar råvaruförbrukningen och spridning av gifter i princip med närmare hälften.

I kvalitetsprodukter som är tillverkade för att kunna repareras använder man oftare naturliga material. När man ersätter billiga plastmaterial med trä, metall eller bomull så minskar användningen och spridningen av tillsatser och andra kemikalier. Vi får färre kemikalier i vår inomhus- och vardagsmiljö.

2.2 Påverkan på jobb och ekonomi

Om man gör det billigare att reparera kommer sysselsättningen att stiga något inom reparationsbranscherna. Det är i sig välkommet och önskvärt. Men det är inte vårt viktigaste argument för att göra det billigare att reparera. Minst lika viktigt är att göra svarta jobb vita i branscher där det är känt att det förekommer mycket svartjobb.

² Naturvårdsverket (2010) Den svenska konsumtionens globala miljöpåverkan.

³ Engvall, Maria (2009), Svenska skor ger spår i miljön – en granskning av miljöeffekter från garverier i Syd (Elektronisk). Swedwatch rapport nr 32.

En ytterligare sysselsättningseffekt kan möjligen uppkomma genom ett ökat kvalitetsfokus. Svenska producenter är ofta inriktade på att tillverka produkter som håller högre kvalitet, men till ett något högre pris. När det blir billigare att reparera kan man tänka sig att dessa företag kommer att sälja något bättre på den svenska marknaden och fler jobb kan därmed uppkomma i svenska företag.

3. Hyra växer fram som ett alternativ

Att göra reparationer billigare är bara en del av lösningen. Det måste också bli enklare att reparera saker. Därför är det särskilt viktigt att se hur man kan stimulera hyrlösningar där reparation och service ingår.

Det blir allt vanligare att hyra saker. Bilar är ett exempel, där finns nu inte bara vanlig biluthyrning utan också ett växande antal hushåll som istället för egen bil är med i en bilpool där man mer flexibelt har tillgång till bil. Marknaden för bilpooler har vuxit sakta men säkert under en lång följd av år. En av de största aktörerna är Sunfleet Carsharing som vuxit med 30 – 40 procent år efter år de senaste åren. Under 2011 ökade man antalet kunder från drygt 11 000 till nästan 17 000.⁴

Bilpooler är inte en lösning för alla, men är en viktig och resurssparande lösning för den grupp som behöver en bil då och då. Det kan vara för att handla möbler, för att åka till fjällen med all utrustning eller för att köra till platser dit kollektivtrafiken inte når. För den som är med i en bilpool är det en förenkling att inte behöva bekymra sig om parkeringsplatser, besiktning och annat som hör bilägandet till och för samhället som helhet är det en stor besparing att färre bilar används av fler.

Samma princip kan tillämpas på andra områden. Uthyrning av högtidskläder har ju funnits länge. Men idag kan man även hyra märkeskläder för att gå på fest. Det finns företag som hyr ut exklusiva märkesväskor, och andra som hyr ut handverktyg till den som vill borra hemma i lägenheten.

Fokusering på kärnverksamheten och leasing av det som ligger utanför kärnverksamheten har ju länge varit en stark trend inom näringslivet. Företag hyr mattor, uniformer och tjänstekläder av företag specialiserade på det. Eller bilar, större maskiner och datorer av företag som hittat effektiva modeller för att hantera den typen av inventarier på ett effektivt sätt. Det som håller på att hända är att uthyrning och leasing nu i ökad utsträckning börjar sprida sig även till privatmarknaden.

En variant av uthyrning är när företag förser sina anställda med datorer, bilar eller cyklar där underhåll och reparationer ingår. För bilar finns det särskilda regler för hur förmånen av fri bil, bränsle och service ska beskattas, ofta ganska gynnsamt för den som får förmånen. Inom ramen för den så kallade hem-pc-reformen fanns särskilda regler för datorer mellan 1998 och 2009. I Göteborgs stad har man också infört cykelförmån med möjlighet till hyrcykel med ett kostnadsneutralt löneavdrag där reparationer ingår.

⁴ Peter Algurén, Sunfleet Carsharing.

4. Politiska förslag

Miljöpartiet jobbar på flera olika sätt med att göra reparationstjänster billigare och enklare. Förutom de förslag vi har lagt fram i denna PM finns det också indirekta effekter av andra förslag. Flera av våra generella förslag för att förbättra företagsklimatet gör det exempelvis billigare för de minsta företagen där många av reparationsföretagen finns. Vårt förslag om sänkta arbetsgivareavgifter för småföretag gör det billigare för ett enmansföretag att anställa sina första medarbetare. Vårt förslag om slopat sjuklöneansvar för de minsta företagen gör att risken med att anställa minskar för dem.

4.1 Sänkt moms på reparationstjänster

Enligt EU:s regler kan medlemsländerna tillämpa lägre momssatser inom tjänstesektorn. Möjligheten gäller för renovering och reparation av privata bostäder, fönsterputsning och städning i privata hushåll, mindre reparationer av cyklar, skor, lädervaror, kläder och hushållslinne, hemtjänster såsom hemhjälp och vård av barn, gamla, sjuka eller personer med funktionshinder och frisörverksamhet.

Tidigare har momsen på restaurangbesök sänkts. Miljöpartiet vill gå vidare och sänka momsen från 25 till 12 procent för cykelreparationer, skomakare och skraddare.

Regeringens utredning om detta föreslog att reformen inte skulle genomföras bland annat med argumentet att det inte leder till att den inbesparade tiden för hushållen leder till att man ökar sin arbetstid.

Men för Miljöpartiet är huvudskälet för reformen i första hand den effekt den kan ge på sammansättningen av vår konsumtion. Om det blir billigare att reparera kommer fler att välja kvalitetsvaror som man använder en längre tid. Det minskar förbrukningen av energi, kemikalier och råvaror. Därutöver ger det möjligheter att öka sysselsättningen i enklare servicebranscher. Det är arbetstillfällen som Sverige har stor brist på idag.

Utredningen om Sänkt moms på vissa tjänster beräknar den statsfinansiella kostnaden för reformen till 240 miljoner per år.⁵ Denna summa skiljer sig rejält från de beräkningar som Riksdagens Utredningstjänst tagit fram.⁶ Tills vidare kommer vi dock att använda den högre summan.

4.2 Arbeta i EU för momssänkningar av fler reparationstjänster

Miljöpartiet skulle vilja gå vidare och sänka momsen på fler typer av reparationstjänster. Men EU-reglerna begränsar våra möjligheter till det. Sverige bör i EU driva att det ska vara tillåtet för medlemsländerna att även sänka momsen på att reparationer av exempelvis datorer, hushållsapparater, möbler och andra typer av hushållsinventarier.

4.3 ROT-avdrag för reparation och service av maskiner och inventarier

Idag ingår inte service och reparationer på maskiner och inventarier i ROT-avdraget. Avdraget gäller bara för reparationer av själva huset, inte av maskiner och inventarier som ingår i huset.

⁵ Sänkt moms på vissa tjänster, SOU 2011:70.

⁶ Riksdagens utredningstjänst, promemoria 2010:285.

Inför budgetmotionen hösten 2012 vill Miljöpartiet utvidga avdraget till dessa tjänster. Då kan man få ROT-avdrag för arbetskostnaden för reparation av exempelvis diskmaskin, blandare, värmepanna eller andra inventarier som i normalfallet ingår i fastigheten vid försäljning.

En sådan utformning föreslogs av Skatteverket redan 2009 i dess remissyttrande över departementspromemorian som föregick dagens lagstiftning. Verket skrev då i sitt remissvar: ”Skatteverket föreslår att skattereduktion även ska omfatta reparation och underhåll (inklusive service) på sådana tillbehör till fast egendom som finns i bostaden oavsett om arbetet innefattar byggarbete eller inte. Förslaget innebär en utvidgning mot tidigare ROT-regleringar men stämmer, enligt Skatteverkets uppfattning, väl överens med uttalandet i promemorian.”⁷

Samma regler bör gälla som för ROT-avdraget i övrigt. Det innebär att det gäller för bostadsrätter och småhus och upp till ett tak om 50 000 per person och år. Förslaget innebär en mindre utvidgning av ett redan existerande system.

De statsfinansiella kostnaderna för reformen behöver analyseras vidare. Enligt SCB la hushållen 67 miljoner på reparation av hushållsapparater år 2009.⁸ Hur stor del av denna del som kan komma att omfattas av avdraget behöver utredas vidare. Som mest torde kostnaden dock komma att bli cirka 30 miljoner kronor per år, men antagligen lägre.

4.4 Underlätta för arbetsgivare att erbjuda anställda cykel inklusive service

Som tidigare har nämnts är tjänster där hyra och service ingår är särskilt angelägna att underlätta från politikens sida. Ett sådant exempel är när arbetsgivare erbjuder sina anställda cykelförmåner.

Idag får arbetsgivare skattefritt betala friskvård för sina anställda. Det kan exempelvis gälla motionscykling på gym (spinning). Om man däremot vill underlätta för de anställda att cykla till jobbet genom att hålla med cykel och/eller cykelservice så är det full skatt på det.

En arbetsgivare som varit föregångare på detta område är Göteborgs stad. Där förmedlar man hyrcyklar inklusive service till de anställda. Det är ett sätt att förbättra hälsan hos personalen, ge en löneförmån och dessutom minska behovet av bilpendling och parkeringsplatser. Men när man subventionerar cykeln så måste arbetsgivaren betala arbetsgivareavgift och den anställde betala inkomstskatt på värdet av cykeln. I Storbritannien finns ett system där arbetsgivare skattefritt kan erbjuda anställda hjälp med cykel till jobbet.

Miljöpartiet vill att fler arbetsgivare erbjuder cykel inklusive service till sina anställda. Ett sätt vore att ändra skattereglerna så att cykelförmån räknas som friskvård. Med Göteborg som exempel skulle då den statsfinansiella effekten av reformen bli cirka 200 miljoner kronor per år.

⁷ Skatteverkets yttrande 2009-02-02 över promemorian "Skattereduktion för reparation, underhåll samt om- och tillbyggnad av vissa bostäder", Dnr 131 126398-09/112.

⁸ Statistiska Centralbyrån, nationalräkenskaperna, hushållens konsumtionsutgifter efter ändamål 2009.